
Foto autor: Erik Peinar

Kilvar Kessleri ettekanne Riigikogus FI 2023. aasta aruandest

13. juuni 2024

Austatud Riigikogu esimees, lugupeetud Riigikogu liikmed.

Aastaruande esitlemine on veidi nagu jõulud – see tuleb kord aastas, aga nõuab põhjalikku ettevalmistust ja tekitab nii põnevust kui ka natuke stressi. See on minu jaoks juba päris mitmes kord, kui hiliskevadel jõulutunne tekib. Mul on seejuures suur au ja privileeg seista siin teie ees ning anda ülevaade Eesti finantssektori olukorrast, möödunud aasta finantsjärelevalve väljakutsetest ning tulevikuperspektiividest. Nimetame seda siis kingituseks mulle.

Enne kui sukeldun üksikasjadesse, tahaksin meelde tuletada, et vastavalt Finantsinspektsiooni seadusele on inspektsioonil kohustus esitada Riigikogule aastaaruanne. See nõue tuleneb rahvusvahelistest standarditest. Nende kohaselt peab finantsjärelevalve tegemine olema sõltumatu erinevatest võimuharudest ja ideaalis andma aru otse kõrgemale võimule – parlamendile. Meie aastaaruanne võimaldab teil, austatud parlamendiliikmed, saada ülevaade mitte ainult finantssektorist laiemalt, vaid ka sellest, millega Finantsinspektsioon aasta jooksul tegeles.

Alustame heade uudistega - Eesti pangandusel ja finantsturul tervikuna läks 2023. aastal paremini kui kunagi varem. Tõusvad intressimäärad kasvasid hüppeliselt pankade tulusid. Vastupidav erasektor ja tugev tööturg hoidsid samal ajal ära suured laenukahjumid. Pankade krediitkvaliteet püsis selle tulemusena väga hea. Ka hoiuseid suutsid pangad piisavalt kaasata – nende maht kasvas eelmisel aastal üle 5%. Tuleb samas täheldada, et kõrgete intresside jahil olevate välismaiste Euroopa Liidu teiste pankade nn platvormihoiuste osakaal meie pisipankade ressursis on päris suur. Mõnes väiksemas pangas koguni valdav. Samuti täitsid pangad suure varuga likviidsusnõudeid ja hoolimata mõne üksiku panga nõuetelähedasest kapitalitasemest, püsis kogu sektori kapitaliseeritus tugevana. Võib isegi öelda, et tugevaimana Euroopas.

Selle ilusa pildi taga on aga riskid, täpsemalt ebakindel geopoliitiline ja majanduslik olukord - ja see teeb meile muret. Finantsjärelevalve tegevus pole ju tegelikult midagi muud kui järjepidev riskide juhtimise kvaliteedi kontrollimine turuosalistes. Me tuvastame finantsturgu puudutavad riskid ning kontrollime, kas pangad ja teised finantsjärelevalve alla kuuluvad ettevõtted juhivad neid piisavalt hästi. Nii hästi, et säiliks usaldus finantsturu vastu ja teenuste kättesaadavus. Nii et me ei saa 2023. aastasse kinni jääda. Peame olema valmis karmimaks lähitulevikuks ja riske maandama.

Alustame geopoliitika mõjust finantssektorile. Sõda Ukrainas puudutab meie finantssektorit peamiselt läbi finantssanktsioonide ja sinna suunasime ka oma fookuse. Finantsinspektsioon juhtis panku pöörama rohkem tähelepanu oma süsteemidele ja tööriistadele, mis võimaldavad neil tuvastada inimesi ja ettevõtteid, kellele sanktsioonid kehtivad. Pankadele on sellega pandud üsna suur vastutus. Nad peavad oma miljonite klientide seast üles leidma need, kes on kantud sanktsiooninimekirja ehk siis isikud, kelle vara suhtes või tegevuse ohjeldamiseks on sanktsioonid suunatud. Terade eraldamine sõkaldest vajab häid süsteeme ja pädevaid töötajaid ning just nende toimimist Finantsinspektsioon pankades kontrollibki.

Seoses sõjaga Ukrainas on meie IT-audiitorid märganud küberrünnete mõningast hoogustumist. Seega nõudis Finantsinspektsioon pankadelt, et nad oleksid küberkurjategijatest sammu võrra ees ja uuendaksid oma turvasüsteeme ning koolitaksid eksperte. Pankade kiituseks võib öelda, et nad on küberrünnakute tõrjumise ja hädaolukordadeks valmistumisega seni hästi hakkama saanud.

Mis puudutab majandusolukorrast tulenevaid riske, siis on Finantsinspektsiooni analüütikud järeldanud aeglast suunda krediitkvaliteedi halvenemisele. Finantsinspektsioon testis eelmisel aastal pankade vastupanuvõimet kriisidele ja hindas ka pankade ärimudeleid, juhtimist, riske kapitalile. Kogutud infole tuginedes nõudis inspektsioon ja ECB pankadelt 849 miljoni euro väärtuses lisakapitali hoidmist. See pakub lisakindlust nii hoiustajatele, pankadele kui ka finantssektorile tervikuna.

Kuid vaatame nüüd finantsturule teise nurga alt – läbi tarbija silmade. Hoolimata intressitõusudest said kliendid küll eelmisel aastal enamasti laenukohustuste täitmisega hästi hakkama, kuid ka selle ilusa pildi tagant leiab vihjeid, et olukord võiks olla veelgi parem. Nii hakkas näiteks eelmisel aastal kasvama Finantsinspektsioonile esitatud kliendikaebuste arv ja lähema vaatluse tulemusel selgus, et üle 70% kaebustest olid seotud makse- ja krediiditeenustega. Need on teenused, mida inimesed

tarbivad peaaegu iga päev! Tuvastades, et põhimakseteenuste osutamise on probleeme, suunas Finantsinspeksioon finantsturul tegutsevaid ettevõtteid käituma tarbijate suhtes vastutustundlikult. Töötasime selleks välja ja kehtestasime selle aasta algusest soovitusliku juhendi. Käesoleval aastal kontrollime soovitusete täitmist. Kui tuvastame siin puudusi, soovime seaduste muutmist tarbijate paremaks kaitseks.

Julgen arvata, et Finantsinspeksioonile esitatud tarbijakaebuste arv kasvab lähiaastatel veelgi. Kohe selgitan, miks. Finantsinspeksioon ei tee järelevalvet sugugi mitte kogu finantssektori üle. Vähemalt veel mitte. Osa valdkondi on endiselt reguleerimata ja just seal tegutsedes on ka tarbijatel rohkem muresid. Kasutan siin juhust ja tänan kõiki, kes usuvad Finantsinspeksiooni võimesse seni reguleerimata valdkondi finantssektoris ohjata ja õigele teele suunata. Krediidi-inkassode järelevalveks hakkas Finantsinspeksioon valmistuma juba 2019 aastal koostades vastava turuülevaate ja tehes ettepaneku see turusegment ka seaduse fookusesse võtta. Krüptovaraturu osas soovitasime juba 2017 riigil oluliselt konservatiivsem olla, kuna hiljem sassis toa kraamimine on hoopis ebameeldivam, kui selle eos korrashoidmine. Alustame krüptovaraturu järelevalve ettevalmistustega koheselt, kuna tänaseks on vastav seadus on tänaseks parlamendi poolt vastu võetud.

Kuigi Finantsinspeksioon osales eelmisel aastal kokku üle viiekümne õigusakti eelnõu väljatöötamisel, siis nende kahe seaduseelnõu – inkassode seadus ja krüptoturgude rakendusakt - sisusse panustasid inspeksiooni eksperdid kindlasti kõige rohkem. Nendel seadustel on suur mõju Finantsinspeksiooni tegevusele kui ka finantssektorile laiemalt. Kasvab nii Finantsinspeksiooni halduskoormus kui ka järelevalve alla kuuluvate ettevõtete arv ning sellega koos kindlasti ka tarbijakaebuste arv. Kuna me näeme, et tarbijavaidluste arv kasvab, siis meenutan teile, et Finantsinspeksioon on nüüd juba aastaid rääkinud finantsombudsmanist. Vahemehest, kes võiks tegutseda Finantsinspeksiooni juures aidates lahendada finantssektoris tegutseva ettevõtte ja tarbija vahelisi vaidlusi. Finantsinspeksioon finantsjärelevalve- ja kriisilahendusametina ju üksikkaebusi ei lahenda. Kaebused on meile aga oluliseks märgiks riskidest ja trendidest turul.

Korduvalt on Finantsinspeksioon rõhutanud ka seda, et uute valdkondade järelevalvega seotud kulusid ei peaks pangad ega teised järelevalve alla kuuluvad ettevõtted kinni maksma. Seda võiks ikka krüpto- ja inkassoettevõtted ise teha. Kvaliteetse järelevalve tegemiseks uutele valdkondadele peab Finantsinspeksioonil olema piisavalt raha ja töötajaid, kui ka tehnilisi lahendusi järelevalve teostamiseks esimesest päevast alates, mil need valdkonnad Finantsinspeksiooni katuse alla tulevad. Meil peab olema võimalus värvata uusi spetsialiste ja nendel uutel spetsialistidel peab olema ka koht, kus tööd teha. Selleks kõigeks on Finantsinspeksioon ka juba valmistunud. Kui praegu töötab Finantsinspeksioonis 126 inimest, siis aasta lõpuks võib meid olla juba enam. Ühe järelevalveasutuse kohta võib see tunduda üsna palju, aga tegelikult on Finantsinspeksioon töötajate arvu poolest Euroopa Liidus kõige väiksem finantsjärelevalveasutus.

Finantsinnovatsioon ei saa aga krüptovaraturuga otsa. Finantstehnoloogia areng ja digitaalne innovatsioon jätkavad finantssektori ümberkujundamist ka edaspidi ning uusi järelevalvevaldkondi on lähiaastatel silmapiiril paistmas veelgi. Näiteks on Euroopa Liidus juba välja töötatud regulatsioon tehisintellekti lahendustele, mis seab ootused ka finantsjärelevalve tööle. Taamal on terendamas täiendav regulatsioon krüptovaraturgudele, mis tooks finantsjärelevalve subjektideks veelgi rohkem krüptoärimudeleid.

Toon teile siin välja veidi statistikat, et oleks lihtsam aduda, kui palju tööd juba praegu, ilma uute järelevalvevaldkondadeta, inspeksioon teeb. Eelmisel aastal laekus Finantsinspeksioonile 22 taotlust tegevusõiguse saamiseks. Muide, ühe lihtsa ärimudeliga finantsvahendise äri

tegevusloataotlus, mis on keskmise keerukusega, maksab meile Finantsinspeksioonile ca 20 000 euro ringis tööjõu ning muude kuludena, kuna seaduses sätestatakse, finantsturu stabiilsuse ja läbipaistvuse hoidmise kohustus nõuab mitte hooletut suhtumist tegevusloamenetlustesse. Menetlustasu on aga ligi 20x väiksem. Kuna meid rahastavad olemasolevad finantsjärelevalve subjektid, siis sisuliselt subsideerivad nad tegevusloamenetlusi.

Esitati ligi 9000 aruannet, hinnati 300 inimese sobivust finantssektoris tegutsemiseks ja viidi lõpule 25 olulise osaluse menetlust, anti välja 21 soovituslikku juhendit. Neile lisanduvad rutiinsed järelevalvetoimingud, kohapealsed kontrollid, stressitested, finants- ja õigusanalüüsid, ettekirjutused ja trahvid. Koormus Finantsinspeksioonile kasvab ja lahendus selle koormusega hakkama saada, on lihtsamaid tegevusi automatiseerida. Teine aspekt on peatada, kasvõi ajutiselt, reguleerimise kihk, lasta turuosalistel ja järelevalvetel kohanduda ning rakendada olemasolevat. Minu meelest oleme finantssektori reguleerimisega liiale läinud arvates, et igat minetust peab peegeldama uus seadus.

Lõpetuseks tahaksin tänada teid, austatud parlamendiliikmed, usalduse ja koostöö eest. Tahan tänada ka selle eest, et olete Finantsinspeksiooni mõnes asjas kuulda võtnud. Aastaid rääkisime vajadusest tõsta finantssektoris trahvimäärasid ja nüüd on see teoks saanud. Tegime eelmisel aastal miljoni euro väärtuses trahve ja nüüd on meil võimalus teha veelgi suuremaid trahve. Samas on lihtsate rikkumiste jaoks, nagu näiteks punase tulega tee ületamine, kirjutatud väärteomenetlus professionaalsete turuosaliste ja järelevalve jaoks nagu sea seljas sadul. Lisaks endiselt – kus on finantsombudsman? Miks me ei soovi inimesi aidata?

Finantsinspeksioon jätkab tööd selle nimel, et tagada Eesti finantssektori stabiilsus ja usaldusväärsus. Meie eesmärk on kaitsta hoiustajaid, toetada finantssektori arengut ja tagada seejuures finantsturu aus toimine.

Aitäh tähelepanu eest!

Kilvar Kessler

[Teavita mind, kui sisu muutub](#)